

Prevzetnost in ponižnost.

Spisal *Rajko Levin.*

1.

Šimen Travnar je bil najbogatejši kmet v Dolgi vasi, a zato tudi jako ošaben. Zlasti se je ponašala z bogastvom njegova žena Neža. Zaničevala sta vse druge ubožne sode. Največ so morali pred njima trpeti Vrbičevi, ki so imeli hišo poleg Travnarjeve. Ni ga bilo dneva, da bi jim Neža ne očitala uboštva. Toda oni so prenašali vse žalitve mirno. Kaj so se hoteli prepirati s Travnarjevimi, ko so jim bili dolžni nekaj stotakov?

Razume se, da je Neža tudi svojim otrokoma, osemletnemu Lojzetu in dve leti starejšemu Pavlu, vcepila v srca svojo ostudno prevzetnost. Zato pa tudi ni bilo v Dolgi vasi tako oholih in hudobnih otrok kakor sta bila Travnarjeva sinova. Neprestano sta delala ljudem škodo in pretepavala druge vaške otroke, a nihče se ni upal pritožiti, ker se je Travnarjevih vsakdo bal in je tudi vsakdo vedel, da Neža ne bo kaznovala svojih otrok, najsi povzročita kakršnokoli hudobijo. Mati je njuno prevzetnost in hudobnost večala tudi s tem, da jima je dajala denarja in dopustila vse, kar sta hotela.

Ljudje pa so sovražili Lojzeta in Pavla ter govorili med seboj, da iz teh dveh otrok ne bo nikoli nič prida.

* * *

Bilo je proti koncu pomladi. Nekega dne, ko sta šla Vrbičeva otroka, Jakob in Mimica, v šolo, se jima pridružita Lojze in Pavel ter pričneta nagajati kakor sta imela navado.

»Glej, dva berača gresta«, reče Pavel Lojzetu, in oba se zasmejeta.

»S takimi imeni naju ni treba pitati«, odvrneta Vrbičeva.

»Midva delava, kar hočeva, ker sva bogata«, deje Lojzek ter pogleda oblastno okolo sebe.

»Boga zahvalita, da nista tudi vidva ubožna« odvrne Mimica.

»Drži jezik za zobmi«, se zadere Pavel ter vzdigne roko, da bi jo udaril.

»Le pojdiva sama zase, saj vaju nisva klicala«, reče nato Jakob in prime sestro za roko ter hoče oditi od nagajivcev.

Travnarjeva paglavca pa skočita k njima ter ju pretepeta. V šolo prideta Vrbičeva otroka vsa solzna. Učitelj ju vpraša, čemu jokata, a dolgo nista hotela povedati. Slednjič pa pove Mimica. Za kazen je velel gospod učitelj Pavlu in Lojzetu klečati, in še zaprta sta bila po končanem pouku.

Ko prideta Travnarjeva razposajenca domov, povesta staršem, kaj se je zgodilo v šoli. Seveda, lagala sta prav debelo in se delala nedolžna. Oče Travnar in njegova žena sta se silno razjezila. »Maščevati se morava nad Vrbičevimi«, je vpila Neža. »Zaradi teh beraškik otrok sta bila kaznovana moja sinčka. Premisli, Šimen, kakšna sramota je to za naju.«

»Da, maščeval se bom«, odvrne mož ter srdito udari s pestjo po mizi,

»Šimen, stari Vrbič ti je dolžan štiristo; reci mu, naj ti povrne dolg; če ne, mu prodamo tisto razdrapano njegovo bajto.«

»Dobro, tako bom naredil«, deje mož. Neži pa se zaiskre od veselja nad maščevanjem njene hudobne oči.

Drugi dan gre stari Travnar k Vrbiču ter mu pove, da mu naj plača ves dolg v enem tednu, sicer ga bo tožil. Ta ga je sicer prosil odloga, ali Šimen je bil trdovraten.

Vrbič ni mogel nikjer dobiti denarja, da bi plačal dolg, in zato mu je bila v kratkem času prodana koča. Kupil jo je Šimen sam. Neža pa je bila vesela, da se je maščevanje posrečilo.

Vsi vaščani so bili nevoljni zaradi neusmiljenosti Travnarjeve. Vrbič pa je odšel s svojo družino iz Dolge vasi ter je dobil po sreči službo sluga v nekem uradu v Ljubljani. Tu se jim sicer ni godilo posebno dobro, ali vendar bolje kot poprej.

Jakob pa je v mestu po dokončani ljudski šoli vstopil vkljub uboštvu v gimnazijo ter se je tam učil z dobrim uspehom. In zaradi njegove pridnosti so ga podpirali razni dobrotniki, da ni bilo treba staršem toliko skrbeti zanj.

2.

Preteklo je precej let. Vrbičevi so bili še vedno v Ljubljani. Ko je Jakob dokončal svoje študije na Dunaju in je dobil službo pri sodniji, sta mu umrla oče in mati eden za drugim. Od tedaj sta živela Jakob in Mimica skupaj, in se jima je godilo prav dobro. Umrlih staršev nista pozabila, ampak sta jim bila hvaležna in jim postavila lep spomenik na grob. V Dolgo vas pa nista šla nikdar in nista nič vedela, kako se godi Travnarjevemu Lojzetu in Pavlu.

Preteklo je zopet nekaj let. Mimica se je omožila in ostala v Ljubljani. Jakob pa je bil nameščen za sodnika v nekem mestu na Dolenjskem.

Neko soboto je imel Jakob obilo dela v pisarnici. Obravnava za obravnavo se je vrstila. Ko je vse dokončal, pristopi k njemu sodni sluga ter

reče: »Gospod sodnik, še nekega potepuha morate obsoditi. Pred dvema dnevoma so ga pripeljali orožniki. Ujeli so ga tu v bližini, ko je prosjačil in kradel po hišah.«

»Torej hitro ga privedite«, reče sodnik Jakob.

Sluga odide in kmalu privede v pisarnico razstrgano oblečenega postarnega moža; bil je — Lojze. Sodnik ga takoj izpozna in se silno začudi. Lojze pa ne izpozna njega.

Nato ga Jakob, skrivajoč svoje začudenje, vpraša: »Kako se pišeš?«

»Lojze Travnar«, odvrne ta.

»Odkod si?«

»Iz Dolge vasi.«

»Torej si se potepal tu in kradel? Ali priznaš to?«

»Da! Ker mi ljudje niso hoteli dati sami od sebe, sem moral krasti, da nisem lakote umrl«, odvrne potepuh.

Nato se obrne Jakob proti pisarju in mu narekuje obsodbo. Lojze je bil obsojen, da presedi nekaj dni v zaporu, potem pa da ga po odgonu odpeljejo orožniki v njegov rojstni kraj, v Dolgo vas.

Nato veli sodnik slugi, naj odvede potepuha.

»Pojdite z menoj!« reče sluga Lojzetu, a ta se ne premakne z mesta, marveč gleda s široko odprtimi očmi sodnika, potem pa vzklikne:

»Ti si — Jakob!«

»Da!« odvrne ta, »sedaj pa pojdi v zapor!«

Nato prime sluga Lojzeta in ga odvede iz sobe.

Jakob pa odide iz pisarnice domov ter premišljuje usodo, ki je zadela njegovega oholega znanca iz mladostnih dni. Smilil se mu je, dasiravno mu je nekdaj napravil veliko žalega.

Zvečer se odpelje Jakob — kakor navadno vsako soboto — v Ljubljano obiskat Mimico. Sestra je veselo sprejela svojega brata in skoraj verjeti ni mogla, da je resnica, kar ji je pripovedoval o Lojzetu. Pomenkujoč se o svojem rojstnem kraju, skleneta, da se peljeta prihodnji dan v Dolgo vas, kjer nista bila že od svojih mladih dni, da vidita, kako se godi njunim nekdanjim znancem.

3.

Drugo jutro se res odpeljeta v Dolgo vas. Ustavita se pred župniščem, da bi pozvedela, ako je še oni župnik tu, ki ju je nekdaj kot otroka učil krščanskega nauka. In bil je še ravno isti gospod v vasi. Veselo se pozdravijo in začnejo pogovarjati o vsakovrstnih stvareh. Dasi je bilo župniku kakor tudi po vsi vasi znano, kako srečna sta postala Vrbičeva otroka, vendar sta mu morala razložiti vse podrobnosti iz svojega življenja.

»Kako pa je s Travnarjevim Pavlom?« vpraša naposled Jakob.

»Ej, pri Travnarjevih je prav žalostno«, prične pripovedovati župnik. »Po smrti svojih staršev je prevzel Pavel gospodarstvo, Lojze pa je dobil precej denarja za doto. Potem je odšel iz Dolge vasi, in sedaj ne ve nihče, kje je. Pavel pa je začel slabo gospodariti. Do dela mu ni bilo dosti. Popival je po gostilnicah in s svojo hudobnostjo spravil ženo v grob in edino

hčerko Reziko na beraško palico. Predvčerajšnjim so mu prodali na javni dražbi hišo. Toda njemu ni bilo prav nič žal za to. Ves dan je popival in sedaj gotovo sedi zopet v kaki gostilnici.«

»Moj Bog! Jaz sem pa včeraj obsodil Lojzeta v zapor za nekaj dni, ker se je potepal in kradel. V kratkem ga bodo pripeljali po odgonu sem v Dolgo vas«, pravi nato Jakob.

»To je res žalostno! Kam je privedla ošabnost ta dva človeka: eden je pijanec, drugi potepuh. Kolikokrat sem ju svaril, pa vsaka beseda je bila zaman«, pripomni župnik ter žalostno povesi glavo.

Jakob in Mimica sta morala ostati ves dan kot gosta pri župniku. Šli so tudi skupaj pogledat po vasi. Vaščani so kmalu izpoznali nekdanja Vrbičeva otroka. Pozdravljali so ju spoštljivo in čudeč se zbirali okrog njiju. Onadva pa sta lepo odzdravljala, podajala starim znancem roko in se z vsemi prijazno pomenkovala.

Ko se z vaščani tako pogovarjata, nastane hipoma v bližnji gostilnici hrup in vrišč. Kmalu nato prineso iz gostilnice moža ter ga polože v travo in jamejo močiti z vodo, kričeč, da se mu je vnelo žganje. Župnik, Jakob in Mimica pristopijo bliže in zagledajo — Travnarjevega Pavla. Siromaku se je res vnelo žganje. Bil je ves zabuhel in črnkast po obrazu. Pomagati mu niso mogli več — bil je že mrtev . . .

Jakob in Mimica sta bila ginjena do solz, ko sta videla, kako žalostno je končal življenje znanec izza otroških let. Posebno pa se jima je smilila Pavlova hčerka Rezika, ki je klečala poleg mrtvega očeta in jokala ter vpila na ves glas: »Ata, ata, ne umrite!«

Pa močje so pristopili, naložili Pavlovo truplo na gare in ga spravili v mrtvačnico.

Žalostna se vrneta Jakob in Mimica z župnikom v župnišče. Ko se tu še nadalje pogovarjajo o Pavlu, in opomni župnik, kaka ubožica je Rezika, da nima žive duše na svetu, ki bi skrbela zanjo, šepne Mimica svojemu bratu nekaj na uho, in Jakob reče nato župniku:

»Rezika trpi po nedolžnem, midva jo vzameva s seboj; Mimica, ti jo boš vzgajala, jaz ti pa pomagam z denarjem.«

Župnik je bil sila vesel tega sklepa in se je s solzami v očeh zahvalil Jakobu in Mimici.

»Vem dobro«, pripomni, »koliko zla in bridkosti so učinili Travnarjevi vama in vajinim staršem; da pa hočeta vse to povrniti le z dobrim, kaže, kako plemenitega srca sta. Bog vama bo to v obilni meri poplačal.«

Zvečer se odpeljeta Jakob in Mimica z Reziko, poslovivši se od župnika in vseh znancev iz Dolge vasi.

* * *

Teden dni pozneje so pripeljali orožniki Lojzeta v Dolgo vas. Nekdanja ošabnost ga je minila. Nekaj let si je z delom služil kruh, a ko se je postal in ni mogel več delati, je morala skrbeti zanj soseska. Seveda je bil s tem kmetom v nadlego, in zmirjali so ga ter mu očitali nekdanjo prevzet-

nost. Jakob in Mimica sta mu zaraditega, ker je bil Rezikin stric, poslala semintja kako podporo v denarjih, ki je pa tudi ni vedel prav obrniti. Nekega zimskega jutra, ko je nastopil jako hud mraz, so našli vaščani Lojzeta zmrznjenega sredi polja, kjer je pijan obležal.

Rezika pa se je s pomočjo Jakoba šolala. Kadar sta šla Vrbičeva otroka obiskat svoj rojstni kraj, kjer sta kupila zopet nekdanjo hišo svojih staršev, sta vzela tudi Reziko s seboj, da je obiskala grob svojega nesrečnega očeta in strica.

Potoček in trobentice.

*Potoček, zakaj tako mimo hitiš,
pri svojih se znankah kar nič ne mudiš?
Napoji, napoji nas z bistro vodo,
povej nam, povej nam ti bajko lepó!*

*Trobentice vse zaprosile so ga —
potoček prijazno v odgovor šumlja:
»Ne morem, ne morem — skoz gozde, vasi
hiteti še moram tri dolge noči,*

*da pridem do reke zelenih obal,
kot bratca objame mogočni me val,
in hajdi do morja skrivnostnih globin —
ne mislite, da mi tam žuga pogin!*

*O ne! — Tam korale so svetle doma
in drugih zakladov bogata so tla,
kristalne palače na dnu se blišče,
v palačah pa morske kraljične sede ...*

*Trobentice moje, če pridem še kdaj
na vaše livade iz morja nazaj —
povem vam natančno vse, kar le-tam
v globinah jaz morskih doživel bom sam.*

*In slišale boste ve bajko lepó,
ki take še čulo ni vaše uho ...*

*V darilce vam bisere svetle podam —
s sijajem koral vam glavice obdam le*

Kristina.

